

Arkadiusz Artyszak¹
Katedra Agronomii
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
Warszawa

Pierwsze efekty reformy rynku cukru w UE i w Polsce

First effects of sugar market reform in the EU and Poland

Abstract. State of implementation of sugar market reform in the EU and in Poland are presented. Desired effects in the form of reduction of sugar production are not satisfactory. Therefore raising compensation payments for giving up sugar beet cultivation are envisaged.

Key words: sugar market reform, sugar beet, European Union

Synopsis. W pracy przedstawiono stan wdrażania reformy rynku cukru w UE i w Polsce. Oczekiwane efekty w postaci ograniczenia produkcji cukru są niewystarczające. Dlatego planuje się zwiększyć wysokość rekompensat za zaniechanie uprawy buraków cukrowych dla plantatorów.

Słowa kluczowe: burak cukrowy, reforma rynku cukru, Unia Europejska

Wstęp

Wprowadzona 1 lipca 2006 r. reforma unijnego rynku cukru zakłada ograniczenie produkcji o 6 mln t rocznie, z 18 mln do 12 mln w latach 2006/2007 – 2009/2010. Pod koniec pierwszego roku jej obowiązywania jej efekty są jednak mierne. W połowie maja 2007 r. Międzynarodowa Organizacja Cukru ISO w Londynie ogłosiła, że nadwyżka cukru na świecie w tegorocznej kampanii może wzrosnąć z 7,2 mln do ponad 9 mln t [Rzeczpospolita... 2007].

Sytuacja w Europie i w Polsce

W roku 2006 zrzeczono się w Europie około 1,5 mln t kwoty produkcyjnej cukru (tab. 1). Decyzję o sprzedaży limitów do funduszu restrukturyzacyjnego podjęły przedsiębiorstwa we Włoszech (780 tys. t), w Irlandii (200 tys. t), Hiszpanii (100 tys. t) i Portugalii (35 tys. t) [Klimczuk 2007].

Do końca stycznia 2007 r. złożono kolejne oferty sprzedaży kwot produkcyjnych do funduszu i zamknięcia cukrowni [Klimczuk 2007]:

- Włochy 13 cukrowni (5 Eridania Sadam, 3 SFIR, 4 Italia Zuccheri, 1 COPRO),
- Irlandia 1 cukrownia (ostatnia działająca),
- Słowenia 1 cukrownia (ostatnia działająca),
- Hiszpania 1 cukrownia (Azucarera Ebro Ciudad Real),
- Czechy 3 cukrownie (Easter Sugar),
- Słowacja 1 cukrownia (Easter Sugar),

¹ Dr inż., ul. Nowoursynowska 159, 02-787 Warszawa, tel. (0-22) 59 32 702, e-mai: arkadiusz_artyszak@sggw.pl

- Węgry 1 cukrownia (Easter Sugar).

Zaawansowanie sprzedaży limitów produkcyjnych cukru do końca pierwszego kwartału 2007 r. przedstawia tabela 2. Łącznie było to 1 825 tys. t. Produkcja cukru została całkowicie wstrzymana w Irlandii, na Łotwie i w Słowenii. Żadnych decyzji w tym zakresie nie podjęto wśród największych producentów, czyli we Francji, w Niemczech, w Polsce oraz w Wielkiej Brytanii. Jednak brytyjski koncern cukrowy Tate & Lyle w 2006 r. zdecydował, że nie będzie produkować cukru buraczanego. Stawia on na specjalizację w rafinacji cukru trzcinowego oraz na jego odpowiedniki [Słodzik... 2007].

Tabela 1. Limity sprzedane do funduszu restrukturyzacyjnego w 2006 r.
Table 1. Sugar limits sold to the restructuring fund in 2006

Kraj	Nazwa cukrowni	Właściciel	Limit (t)
Irlandia	Maslow	Greencore	199 260
Szwecja	Kopingebro	Danisco	42 562
Hiszpania	Ciudad Real	Azucarea Ebro	17 974
	Gudalfeo	Azucarea Ebro	8 375
	Linares	ARJ	66 951
Włochy	Bondeno	Italia Zuccheri	319 075
	Casei Gorola	Italia Zuccheri	
	Porto Viro-Contarina	Italia Zuccheri	
	Casei Gorola	Italia Zuccheri	285 988
	Finale Emilia	Italia Zuccheri	
	Ostellato	COPRO	
	Castilion Fiorethino	Eridania Sadam	173 674
	Celano	Eridania Sadam	
	Fermo	Eridania Sadam	
	Russi	Eridania Sadam	173 674
	Villasor	Eridania Sadam	
	Forlimpopoli	SFIR	
	San Pitero in Casale	SFIR	173 674
Fogia Incoronata	SFIR		

Źródło: [Klimczuk 2007].

W niektórych krajach doszło do protestów i demonstracji plantatorów buraków cukrowych, którzy utracili możliwość ich uprawy. Na skutek zamknięcia cukrowni np. czescy plantatorzy powinni otrzymać dodatkową premię restrukturyzacyjną w wysokości 12% (minimum wymagane przez UE wynosi 10%) środków wypłacanych z funduszu restrukturyzacyjnego.

Część przedsiębiorstw cukrowniczych potraktowała wejście w życie reformy jako dodatkowy impuls do kontynuowania restrukturyzacji bez sprzedaży limitów do funduszu. W Austrii wyłączono z produkcji fabrykę w Hohenau (Agrana). Przed wprowadzeniem reformy było 7 cukrowni, a obecnie pracują 2 [Nowakowski 2007]. W Belgii grupa Iscal Sugar zamknęła cukrownię w Veurne, a koncern Suedzucker zamyka 1 z 3 zakładów, ale pozostawia kwoty cukru. W Bułgarii z 6 cukrowni przewiduje się zamknięcie 5 zakładów. W Danii koncern Danisco zamyka zakład w Assens. We Francji brak jest planów ograniczania produkcji cukru, z 3 koncernów działających na rynku koncernów 2 zamierzają się połączyć. W Holandii koncentracja produkcji przyczyniła się w latach 2004–

2005 do zamknięcia 2 cukrowni. W Niemczech w 2006 r. Nordzucker zamknął zakład Barsinghausen Munzel oraz w Wiethe. Planowane jest także zamknięcie 2 z 11 cukrowni Suedzucker w Gross-Gerau i Regensburg. Ogółem w Niemczech przewiduje się zamknięcie 8 cukrowni do 2010 r., ale bez sprzedaży limitu cukru. W Wielkiej Brytanii nastąpiła likwidacja 2 cukrowni spośród 6 w firmie British Sugar.

Tabela 2. Udział członków UE w programie restrukturyzacji
Table 2. Participation of the EU member states in the restructuring programme

Kraj	Kwota (tys. t)	Kwota sprzedana 2006/2007 + 2007/2008	
		tys. t	%
Irlandia	199	199	100
Łotwa	67	67	100
Słowenia	53	53	100
Portugalia	70	55	78
Włochy	1 557	804	52
Grecja	318	159	50
Finlandia	146	56	38
Słowacja	207	70	34
Węgry	402	108	27
Czechy	455	102	23
Szwecja	368	43	12
Hiszpania	997	110	11
Belgia	820	0	0
Dania	421	0	0
Niemcy	3 417	0	0
Francja	3 289	0	0
Litwa	103	0	0
Holandia	865	0	0
Austria	387	0	0
Polska	1 672	0	0
W. Brytania	1 139	0	0
RAZEM	16 950	1 825	11

Źródło: [Nowakowski 2007].

Przewidując nadwyżkę podaży w wysokości około 4 mln ton, w lutym 2007 r. Komisja zdecydowała o wycofaniu co najmniej 13,5% kwoty cukru [Portal... 2007].

7 maja 2007 r. Komisja Europejska zaproponowała wprowadzenie zmian do systemu restrukturyzacji sektora cukru mających na celu zwiększenie jego efektywności, a przez to ograniczenie produkcji cukru w Unii Europejskiej aż do osiągnięcia zrównoważonego poziomu [Portal... 2007]. W ciągu pierwszego roku obowiązywania systemu wycofano znacznie niższe kwoty niż przewidywano, a zatem konieczne jest wprowadzenie zmian, tak by zwiększyć atrakcyjność systemu. Najważniejszą zaproponowaną zmianą jest ustanowienie, że poziom pomocy przyznawanej plantatorom i podmiotom świadczącym

usługi przy użyciu maszyn rolniczych powinien wynosić 10%, natomiast plantatorzy, którzy zrzekną się kwot, otrzymają dodatkową płatność, która będzie wypłacana ze skutkiem wstecznym, tak by uniknąć działania na niekorzyść plantatorów, którzy uprzednio zrzekli się swoich kwot. Nowym elementem jest umożliwienie plantatorom buraków składania wniosków o pomoc do pewnej wysokości bezpośrednio z funduszu restrukturyzacyjnego. W ramach dodatkowej zachęty te z przedsiębiorstw, które zrzekną się pewnej ilości swoich kwot na rok 2008/09, zostaną zwolnione z uiszczania opłaty restrukturyzacyjnej za tę część ich kwoty, która podlegała wycofaniu zapobiegawczemu w roku gospodarczym 2007/2008. Komisja uważa, że zaproponowane zmiany powinny umożliwić zrzeczenie się około 3,8 mln t kwot cukru dodatkowo. Jeżeli do roku 2010 wycofana zostanie niewystarczająca kwota cukru, Komisja proponuje również uzależnienie poziomu obowiązkowego ograniczenia od wysokości kwoty, z której zrzekły się poszczególne państwa członkowskie zgodnie z systemem restrukturyzacji. Komisja ma nadzieję, że Rada i Parlament będą mogły przyjąć propozycję najpóźniej w październiku 2007 r. [Portal... 2007].

Ze względu na przewidziane w reformie stopniowe wprowadzanie obniżek cen, skutki będą dopiero odczuwalne dla plantatorów w przyszłości, a jedynie w ograniczonym stopniu dla przetwórców. Wśród przetwórców panował brak pewności, ponieważ zgodnie z obecnym systemem państwa członkowskie mogą ustalić pomoc przeznaczoną dla rolników na minimalnym poziomie powyżej 10%. W związku z tym, nie znając dokładnej wysokości pomocy, którą otrzymają, muszą zdecydować, czy przystąpienie do funduszu restrukturyzacyjnego jest dla nich odpowiednim rozwiązaniem.

Główne proponowane zmiany to ustalenie poziomu pomocy przyznanej plantatorom i podmiotom świadczącym usługi przy użyciu maszyn na 10%, ze specjalnym dodatkiem dla plantatorów wypłacanym ze skutkiem wstecznym. W roku gospodarczym 2008/09 plantatorzy otrzymają dodatkową płatność w wysokości 237,5 EUR za t kwoty, której się zrzekną. Plantatorzy buraków będą bezpośrednio wzywani do zrzeczenia się kwot, do 10% kwoty producenta.

Ostateczne obowiązkowe obniżenie kwoty zostanie ustalone z uwzględnieniem sukcesów poszczególnych państw członkowskich w ograniczaniu krajowej kwoty zgodnie z systemem restrukturyzacji. Obecne zmniejszenie limitów nie dotyczy wszystkich krajów w jednakowym stopniu. Tam, gdzie już ograniczono produkcję cukru nawet o 50% (np. Włochy, Grecja czy Portugalia), nie będzie dodatkowych restrykcji. Natomiast najwięksi producenci będą musieli się im podporządkować. A są nimi: Francja i Niemcy oraz Polska i Wielka Brytania.

Poprawiony system wycofywania kwot na okres do roku gospodarczego 2009/10, umożliwiający podejmowanie wstępnej decyzji przed wysiewem, prawdopodobnie zostanie uzupełniony o kolejne wycofanie w październiku, charakteryzujące się niższym poziomem wycofywania kwot dla państw członkowskich, w których zrzeczono się z nich wcześniej. Wycofanie kwot nie ograniczy tradycyjnego zapotrzebowania na dostawy z rafinerii.

30 maja 2007 r. Zarząd Krajowej Spółki Cukrowej postanowił o czasowym wyłączeniu z produkcji Oddziału "Cukrownia Nowy Staw" (woj. pomorskie). Uchwała dotyczy najbliższej kampanii 2007/2008 i obowiązuje do chwili ostatecznego rozstrzygnięcia lokalizacji produkcji cukru na Żuławach [Polski... 2007]. O decyzji przesądziły względy ekonomiczne, zwłaszcza ostatnie postanowienia Komisji Europejskiej o kolejnych cięciach w sektorze cukrowniczym. Przewidują one dokonanie już w obecnym roku tzw. wycofania z rynku 13,5% cukru. Na skutek tych działań produkcja

cukru kwotowego w Polsce zmniejszy się o 220 tysięcy t, z czego ponad 90 tys. t przypada na Krajową Spółkę Cukrową S.A. Zgodnie z decyzją władz Spółki, w najbliższej kampanii produkcję i plantatorów "Nowego Stawu" przejmie Oddział "Cukrownia Malbork", zlokalizowany także w województwie pomorskim. W związku z czasowym wygaszeniem cukrowni dla jej załogi przygotowano propozycje specjalnych działań osłonowych, których szczegóły będą uzgadniane z pracownikami. Zakładają one m.in. przekwalifikowanie zawodowe na koszt KSC, wsparcie dla osób rozpoczynających własną działalność gospodarczą i dodatkowe odprawy finansowe dla pracowników, którzy zdecydują się samodzielnie poszukać innego zatrudnienia. Niezależnie od osłon KSC zakłada utrzymanie w "Nowym Stawie" magazynowania cukru i kontynuację zatrudnienia członków jej załogi w "Cukrowni Malbork".

Tabela 3. Fabryki bioetanolu, które rozpoczną produkcję w 2008 r.
Table 3. The bioethanol factories which will start production in 2008

Państwo	Firma	Zdolność produkcyjna (mln l)	Surowiec do produkcji
Austria	Agrana (Pischelsdorf)	240	Zboża
Belgia	BioWanze S.A.(Wanze)	300	Zboża, buraki cukrowe
	AlcoBioFuels (Gent)	100	Zboża
	Amylium (Aalst)	35	Zboża
Bułgaria	Euro Eyhyl GmbH (Silistra)	30	Zboża
Czechy	PLP (Termice)	100	Zboża
	Agroetanol TTD (Dobrovice)	60	Buraki cukrowe
	Etanol Energy (Vrdy)	60	Zboża
Finlandia	Talia (Koskenkorva)	76	Zboża
Francja	Tereos (Lillebonne)	300	Zboża
	Tereos (Origny Sainte-Benoite)	300	Zboża
	Cristanol I (Bezancourt)	150	Zboża
	AB Bioenergy France (Lacq)	250	Zboża
	SLS/Ryssen (Dunkerque)	100	Surowy alkohol
Niemcy	Nordzucker AG (Klein Wanzleben)	130	Buraki cukrowe
	Wabio Bioenergie (Bad Kostritz)	8,4	Brak danych
	CropEnergies (Zeitz)*	260	Buraki cukrowe
Grecja	Hellenic Sugar EBZ	150	Zboża, buraki cukrowe
Holandia	Nedalco	200	Zboża
Słowacja	Enviral	138	Zboża
Hiszpania	Biocarburantes Castilla & Leon (Salamanca)	5	Celuloza
Szwecja	Agroetanol	39	Zboża
UK	British Sugar (Downham)	70	Buraki cukrowe

*rozbudowa fabryki, podstawowym surowcem są zboża.

Źródło: [Podlaski 2007a].

Reforma a bioetanol

W związku z reformą rynku cukru coraz większą nadzieję wiąże się z wykorzystaniem buraków cukrowych jako surowca do produkcji bioetanolu. Coraz częściej o wykorzystaniu zamykanych cukrowni do tego celu przekonują politycy. Tymczasem ich obietnice nie mają podstaw merytorycznych. Świadczą o tym dane zawarte w tabeli 3. Zdecydowana większość budowanych obecnie fabryk bioetanolu jest oparta przede na wykorzystaniu do tego celu ziarna zbóż, a tylko nieliczne zamierzają wykorzystać korzenie buraków, i to przede wszystkim jako surowiec sezonowy [Podlaski 2007a]. Aby produkcja bioetanolu była opłacalna muszą to być zakłady duże, o wydajności co najmniej 200–300 tys. l bioetanolu dziennie [Podlaski 2007b]. Żadna z zamykanych w Polsce cukrowni nie ma szansy uzyskać takiej wydajności. Poza tym przestawienie cukrowni z produkcji cukru na produkcję bioetanolu jest droższe niż wybudowanie nowej fabryki od podstaw. Dlatego firma Hellenic Sugar ogłosiła, że zamierza zamknąć do 2008 r. 5 swoich cukrowni, a za uzyskane z funduszu restrukturyzacyjnego środki wybudować 2 nowe zakłady bioetanolu o wydajności 200 i 300 tys. m³ rocznie [Nowakowski 2007, Podlaski 2007b].

Podsumowanie

Pierwszy rok funkcjonowania reformy rynku cukru nie przyniósł oczekiwanych zmian. Dlatego planowane jest zwiększenie wypłat z funduszu restrukturyzacyjnego dla plantatorów. Jeśli nie uda się zmniejszyć produkcji cukru konieczne będzie liniowe cięcie limitów dla wszystkich producentów, bez premii finansowej.

Literatura

- Klimczuk B. [2007]: Skutki reformy rynku cukru w Europie. [W:] Alternatywne wykorzystanie buraka cukrowego w świetle reformy rynku cukru. A. Artyszak i Z. Wszyński (red.). Wydawnictwo Wieś Jutra, Warszawa.
- Nowakowski M. [2007]: Przebieg reformy rynku cukru w UE. [W:] Konferencja naukowo-techniczna STC „Postęp w uprawie buraków i w gospodarce surowcowej”. Zakopane 21–22.05.2007.
- Podlaski S. [2007a]: Paliwo z buraków. *Farmer* 5, ss. 30–32.
- Podlaski S. [2007b]: Burak cukrowy jako surowiec do produkcji biopaliw. [W:] Konferencja pokampanijna STC Warszawa 22–23.02.2007.
- Polski Cukier. [2007]. <http://www.polski-cukier.pl/index.php?strona=148&wiecej=888>
- Portal Unii Europejskiej. [2007]. <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=Rzeczpospolita> 15 maja 2007. [2007]. B 2.
- Słodzik nie taki słodki. [2007]. *Rzeczpospolita* 24 maja 2007, B 8.